



Elitültermelés és elszegényedés (2. rész)

2024 november 24. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

1

Átlag: 1 (1 szavazat)

Mérték

A széles és stabil középosztály tudja garantálni a demokráciák fennmaradását.

H?sünk relatíve vagyonos családból származik, jól men?, sikeres, a fels?bb körökhöz tartozik. Természetes volt, hogy bejut az egyetemre, s el is végzi. Ha nem is kimagasló eredménnyel, de sikerrel. Ezután azonban falba ütközött. Családtagjai, barátai, iskolatársai rendre magasabb, vezet?i, államigazgatási pozíciókba kerültek, neki azonban nem sikerült az ezekhez szükséges akadályokat megugrania, és mindig a „futottak még” kategóriában maradt.

Bár az elithez tartozott, de nem jutott a saját maga által elvárt és megcélzott pozíciókhoz. Ez komoly frusztrációt okozott számára. Önreflexiója nemigen volt, önmaga hatása alá került, zavaros gondolatai, látomásai is támadtak; tán eleve rendelkezhetett némi személyiségzavarral is. Nem bírta elviselni, hogy nem kapja meg azokat a pozíciókat, mások feletti befolyást, amiket a képességei ugyan nem indokoltak, de személyes ambíciói igen.

Elhatározta: ? márpedig vezet? lesz, bármi áron. Mozgalmat szervezett, és néhány hozzá hasonló, a társadalmi-kulturális elitb?l érkező, frusztrált és magasabbra vágyó társat is talált. Hamar egész szekta gy?lt köré. Lázító, demagóg fellépésével százezreket tüzelt fel. Itták a szavait, mindenhová követték, bármit mondhatott vagy tehetett; a hívek istenként tekintettek rá.

Nem, nem Magyar Péterr?l van szó. (És nem is Leninr?l.) Hanem Hung Hszü-csüan (angolosan Hong Xiuquan) kínai „ellencsászáról”, aki 1853 márciusában, Nankingban, Kína úgynevezett déli f?városában (amit Tiankingre nevezett át) megalapította a Tajping Mennyei Királyságot; egy „ellenállamot” a fennálló császársággal szemben. A történelem iránt érdekl?d?k kedvéért: a tajping lázadás volt a világtörténelem legvéresebb polgárháborúja, 14 éven át tartott, az áldozatok száma 20–30 millió közé tehet?, ami Kína akkori teljes lakosságának 5-10 százaléka volt. A lázadás végül elbukott, a Csing (Qing) dinasztia hatalmon maradt (1912-ig).

Magyar Péter napjaink tökéletes Hungja. Az elitb?l érkező, ezáltal a legmagasabb pozíciókra tör?, bizonyos szempontból szuggesztív személyiség, de szerényebb képességei miatt a csúcsra el nem jutó aspiráns, aki egyfajta ellenelítet hoz létre, tömegeket lázít fel és gy?jt maga köré, hogy mégis megszerezze a hatalmat, akár polgárháború árán is.

És itt kapcsolódunk vissza négy héttel ezel?tti írásomhoz, amelyben részletesen beszéltem az úgynevezett elitültermelésr?l; a folyamatos gazdasági növekedést felmutató társadalmak elkerülhetetlen kísér?jelenségér?l. Amikor a népesség általános növekedéséhez képest sokkal jobban növekszik az elitek aránya. Többen gazdagodnak meg, nekik több gyerekük születik, többen végeznek magasabb szint? tanulmányokat stb. A vagyon mellé befolyás, hatalmi pozíció is jön – legalábbis egy darabig. A pozíciók száma azonban véges. Kialakul egyfajta „zenés székfoglaló” játék, amire biztos emlékszünk az általános iskolás évekb?l: mindig lesz valaki, akinek nem sikerül leülnie, és kiesik. Egy id? után az elitek számára is egyre kevesebb a szék, egyre többen maradnak pozíció, befolyás nélkül. Ez pedig egyre nagyobb feszültséget okoz a társadalom fels?bb rétegeiben; egészen odáig, hogy kialakul egy ellenelít, amelyik el akarja távolítani a hatalmi pozíciókból az uralkodó elitet.

Az elitültermelés nem csak a kínai történelemben jelentkezett, és persze nem is magyarországi – vagy Magyar Péter-i – sajátosság. Az elmúlt harminc évben az egész világra jellemző, és párhuzamosan jelentkezett két másik jeliséggel. Az egyik az úgynevezett pénzpumpa, vagyis az, hogy

a vagyon az alsóbb, szélesebb rétegek fel?l egyre inkább a fels? tíz vagy még inkább a fels? egy százalékához áramlik. A cégek egyre hatékonyabban, egyre nagyobb profittal termelnek (nem utolsósorban a globalizáció hatására megjelen? tömeges ázsiai, afrikai olcsó munkaer?nek köszönhet?en), a részvényeik értéke n?, a vezet?ik egyre nagyobb bónuszokat kapnak, egyre többen válnak szupergazdaggá.

Az egy f?re jutó GDP növekszik ugyan, de az árak is, a relatív jövedelmek viszont folyamatosan csökkennek. Vagyis: a jövedelmek növekedése nem tart lépést a GDP növekedésével. Mert ezt a növekedést teljes (de legalábbis dönt?) mértékben a tulajdonosok (cégek, ingatlanok, részvények stb. birtokosai), fels? vezet?k és az elit további tagjai (sztárok, celebek stb.) zsebelik be. A gazdasági növekedés nem csorog le az alsóbb, szélesebb társadalmi rétegekhez. Mindez azért tud könnyen megtörténni, mert a munkaer? egyre olcsóbb, egyre kevésbé értékes, egyre nagyobb mértékben áll rendelkezésre a népesség növekedése és/vagy a tömeges bevándorlás miatt.

A pénzpumpa tehát nemcsak elitültermelést okoz, hanem tömeges elszegényedést is. Egyre nőnek a vagyoni, társadalmi különbségek, ebből következően pedig a feszültségek is. Félreértés ne essék, illetve ismét hangsúlyozni kell, hogy az egalitárius, vagyoni különbségek nélküli társadalom egy (marxista) utópia, ami ráadásul életképtelen is. Hiszen senki sem motivált a jobb teljesítményre, ha nem profitál belőle; ha az eredmény ugyanaz számára, mint annak, aki gyengébb teljesítményt nyújt (vagy akár semmilyen sem). Azzal sincs alapvető baj, hogy van a társadalomnak egy eliteje. Mindig az elit képes megszervezni, megköttetni, fenntartani magukat a társadalmakat, azok intézményeit, szervezeteit, gazdaságát.

A problémák akkor kezdődnek, ha az említett két jelenség, az elitültermelés és a tömeges elszegényedés dominánssá válik; ha súlyos feszültség, szembenállás jelentkezik egyrészt az eliten belül, másrészt az elit és a köznép között. Ez sokszor lázadásokhoz, forradalmakhoz, polgárháborúkhoz, de akár civilizációk teljes összeomlásához is vezetett. Különösen akkor, ha mindehhez még külső ellenséget is jövendő nyomás is társult.

Nem törvényszerű azonban, hogy így legyen. Az elit képes lehet „lemedenyszelni” egy széles körű társadalmi béketeremtést is. Ha nem szakad el túlságosan a tömegektől (vagyonban, életmódban), ha a középosztálybeli lét stabil és kiszámítható, akkor kellően széles, stabil tömegbázisa van a status quónak, a fennálló rendnek. Hiába vannak társadalmi különbségek, mégsem jelentkezik akkora feszültségek, amelyekre a radikálisok, a bajkeverők rátelepülhetnének, újabb széles, naiv tömegeket radikalizálva. Mert a mérsékelt gondolkodásúak természetes féket jelentenek. Ez tudja garantálni a demokráciák fennmaradását is.

Ha viszont a középosztálybeli lét nem stabil, akkor az egyetlen lehetőség a följutás az elitbe; ellenkező esetben folyamatosan ott van a lecsúszás veszélye. Ez viszont a középosztályon belül is feszültségeket okoz, tovább gyengítve azt. Ezt látjuk ma a plutokráciává vált Egyesült Államokban.

Egyre nehezebb például ingatlanhoz jutni. Míg a 90-es években egy felső-középosztálybeli éves jövedelem körülbelül három és félszereséért lehetett házat venni, addig ez a szorzó ma tíz körül van. Az alsóbb rétegek számára pedig már a mindennapi megélhetés vált bizonytalanná. Míg a 60-as években az egykeresős modell volt a jellemző (a férfi dolgozott, a nő az otthonról és a gyerekekről gondoskodott), és simán megélték, addig ma már nemhogy mindketten dolgoznak, hanem sok esetben akár két-három állásban is. A felfelé vezető út nyilvánvalóan az oktatás – lenne. Azonban 2016-ban az 1976-oséhoz képest már három és félszer annyi órát kellett dolgoznia egy medián bérből élőknek ahhoz, hogy ki tudja fizetni a saját vagy gyereke egyetemi oktatását.

Egy nagyon szűk, vagyonos elit gyakorlatilag kizárólagosan birtokolja nemcsak a hatalmi pozíciókat és a gazdasági javakat, hanem a tömegek totálisan ki vannak neki szolgáltatva már a pusztán létfeltételeikben is. Az elitben viszont túltermelés van; a pozíciók száma nem vagy alig nő. Az ezeket birtoklók egyre jobban össze is zárnak, egyre autokratikusabb eszközökkel ragaszkodnak a hatalmukhoz. Ugyanakkor ezzel egyre inkább ki is termelik az ellenelítet.

Donald Trump megjelenése és népszerűvé válása tökéletes indikátora mindkét jelenségnek (elitültermelés, tömeges elszegényedés). Trump vezeti az ellenelítet, amely szövetségessé a tömegekkel, és amely a tömegeknek egy újfajta „New Deal”-t ígér, visszatérést az amerikai álomhoz, ahol a tehetség és a szorgalom bárki számára a meggazdagodás lehetőségét hordozza magában, de legalábbis stabil, középosztálybeli létet tud biztosítani.

Nem lesz könnyű, ugyanis az eddig hatalmon lévő elit nyomasztó mértékben birtokolja már a gazdasági javakat. Beleértve az átlagcsaládok számára legfontosabb, de egyre elérhetetlenebb vagyontárgyat, a saját lakóingatlant is. Magyarul: egy átlagamerikai ma már csak bérelni tud. Viszont a munkahelye nem elég stabil, így állandóan a lecsúszás, akár a hajléktalanná válás réme fenyegeti. (Kaliforniában, ahol az ingatlanárak már „sztratoszferikus” szinten vannak, ezt látjuk az autópályák mellett ezerszámra felállított sáttortáborok formájában.)

Magyarországon másfajta helyzetet látunk.

Egész Kelet-Európában sokáig volt egy általános felemelkedés az elmúlt évtizedekben. Sokan érkeztek meg a középosztályba, akár annak felsőbb rétegeibe is, de polgári hagyományok, megelégedés, kultúra nélkül. Ők most tovább akarnak robogni az elitbe, ahol már falakba ütköznek. Ily módon tehát egyfajta elitültermelés látszik nálunk is. Hatalmi pozíciókat szeretnének azok, akik kimaradtak belőle.

Igyekeznek tömegtámogatást is szerezni. És még a külső nyomás is megjelenik. Tömeges elszegényedés viszont nincs (bár az ellenelít próbálja ezt elhíttetni a tömegekkel).

A „kötéltánc”, amit a regnáló kormányzatnak járnia kell, hogy úgy növelje továbbra is a társadalmi jólétet, még többeket kiemelve a szegénységből, hogy a ranglétrán feljebb lépők közben ne váljanak türelmetlenné, elégedetlenné, túlságosan „éhes” elitaspiráncsá, akik hatalmi pozíciókra is törnek – s ha nem jutnak hozzá, akkor akár erőszakhoz is folyamodnak.

Jeszenszky Zsolt - www.magyar nemzet.hu



Ajánló